

Culturele Verschillen tussen Nederland en Amerika, met name in het Hoger Onderwijs

*Ambassador Cynthia P. Schneider
Universiteit Twente, dinsdag 6 februari 2001*

Dames en heren, ik dank u hartelijk voor uw uitnodiging hier vanavond te komen spreken in het Studium Generale programma van de Universiteit Twente. Aanleiding voor dit verzoek is het bezoek aan de Verenigde Staten door twee groepen studenten van deze universiteit. Al vele maanden geleden namen studenten van de Vakgroep Toegepaste Onderwijskunde contact op met de ambassade om te vragen of ik bereid was een lezing te geven. Ik heb toen laten weten dat ik dat heel graag wilde doen en dat ik ook heel graag de Universiteit van Twente wilde bezoeken. Het bleek heel moeilijk te zijn een voor beide partijen geschikte datum te vinden. Na vele telefoontjes kwam deze avond uit de bus. Nu hebben ook de scheikundestudenten die op studiereis naar Amerika gaan en andere geïnteresseerden de kans de lezing bij te wonen. Inmiddels ben ik enkele weken geleden hier ook op bezoek geweest, dus ik ga me zo langzamerhand vertrouwd voelen met de weg naar Twente.

Er is mij gevraagd te spreken over de culturele verschillen tussen onze beide landen en dat is veel moeilijker dan over alle culturele overeenkomsten. Dat zijn er namelijk vele. De betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Nederland bestaan al meer dan 200 jaar en ze zijn met enkele korte onderbrekingen altijd heel goed en intensief geweest. In veel opzichten wordt er door Amerikanen en Nederlanders op dezelfde manier tegen zaken aangekeken. Voor mij als ambassadeur is dat heel prettig. Je kunt snel ter zake komen en je bent niet veel tijd kwijt met het aftasten van elkaars positie. En dit geldt min of meer op alle terreinen: politiek, zakelijk, en cultureel.

Desalniettemin acht ik het van groot belang dat wij ons actief blijven informeren over elkaars cultuur. Zeker als wij niet een persoonlijke directe ervaring hebben met een ander land, is het van het grootste belang ons niet te laten leiden door de vele misvattingen die nu eenmaal altijd bestaan. En we weten allemaal hoe vaak onbegrip en misverstanden als basis voor een mening over andere landen en culturen tot rampen hebben geleid. Als wij een land niet kennen wordt onze mening erover bepaald door de beelden die wij ervan gezien hebben in de media. Wat Amerika betreft worden we nu eenmaal overspoeld met beelden van zeer eenzijdige aard. Daarbij is het ook geen statisch beeld, want ik denk dat iedere leeftijdsgroep weer een ander Amerikabeeld heeft. Voor iemand van 20 jaar betekent Amerika iets heel anders dan voor iemand van 60 die net voor de oorlog geboren is, of iemand van 45 jaar die tijdens de wederopbouw is opgegroeid.

Toch is het een belangrijke taak voor mij bestaande opvattingen, die iedereen nu eenmaal altijd heeft, aan te vullen door te proberen mensen in contact te brengen met alle facetten van Amerika. Tegelijkertijd wil ik mij ook op de hoogte stellen van alles wat er in Nederland speelt. U begrijpt het al, dit is Sisyfusarbeid.

Er is mij gevraagd mij vooral te richten op de verschillen in het hoger onderwijs.

Ik kom zelf uit het onderwijs. Voordat ik hier ambassadeur werd was ik professor kunstgeschiedenis aan Georgetown University waar ik colleges gaf over de Nederlandse 17e eeuwse kunst en de Italiaanse kunst. Het onderwijs ligt mij dus zeer na aan het hart.

Ook voor President Clinton en onze huidige President Bush is het onderwijs van groot belang. Onderwijs betekent in Amerika je "ticket" to the "American Dream." Dat geldt voor iedereen. Voor zowel de nieuwe immigranten als degenen die al generaties lang in Amerika wonen. President Bush heeft bijvoorbeeld onmiddellijk erkend dat er problemen zijn bij een bevolking die immers zo een enorme variatie kent in zijn achtergronden, en in cultuur en taal, en daarom wil hij het onderwijs tot speerpunt van zijn beleid maken.

In zijn inaugurele rede zei hij: " While many of our citizens prosper, others doubt the promise, even the justice, of our own country. The ambitions of some Americans are limited by failing schools and hidden prejudice and the circumstances of their birth. And sometimes our differences run so deep, it seems we share a continent, but not a country." And "Together, we will reclaim America's schools, before ignorance and apathy claim more young lives."

Zowel in Nederland als in de VS probeert men de kwaliteit van het onderwijs voortdurend te verbeteren en aan te passen aan de vereisten van de tijd. Doordat de maatschappelijke omstandigheden zich echter voortdurend wijzigen is het onderwijs ook nooit "af." In het ideale geval zou het onderwijs op de maatschappelijke ontwikkelingen vooruit moeten lopen of er op zijn minst gelijke tred mee moeten houden. Het is heel fascinerend om te bekijken hoe wij ieder op onze eigen manier deze wedloop houden.

Ik begon mijn lezing met u te vertellen dat er zoveel overeenkomsten zijn tussen de VS en Nederland, maar met name in het onderwijs zijn de verschillen groot.

Ik heb een heel simpel overzicht van het Amerikaanse onderwijssysteem meegebracht ter informatie. U heeft als het goed is daar allemaal een copie van gekregen.

In Amerika is het onderwijs bijna volledig gedecentraliseerd. Het is een diepgewortelde traditie in de VS geen overheidsbemoediging te willen in het onderwijs. Wat betreft het lager onderwijs, de elementary schools, en het voortgezet onderwijs, de secondary schools, zijn het de verschillende staten en met name de school districts die de dienst uitmaken. Bovendien kan men kiezen tussen openbare en privé scholen, public and private schools. De meeste kinderen gaan naar public elementary and public high schools die gratis zijn, terwijl het schoolgeld voor privescholen zeer hoog kan oplopen. Ook de kwaliteit kan daardoor sterk variëren. Het schooljaar duurt 9 maanden van begin september tot midden juni. Elementary school is grade 1 tot 6, junior high school grade 7 tot 9, en senior high school grade 10 tot 12. Er zijn echter ook variaties mogelijk.

Het percentage jongeren dat de high school afmaakt was in 1997 77.5 procent van alle 18 tot 21 jarigen. De meisjes doen het over de gehele linie beter dan de jongens.

Dit beeld zul je ook in Nederland aantreffen, omdat op deze leeftijd meisjes vaak serieuzer zijn dan jongens. De drop-out rates zijn tamelijk hoog in de V.S., 13.3 procent van de 18 tot 21 jarigen maakt nooit de high school af en deze percentages zijn het hoogst onder de Hispanic en zwarte jongens. Helaas heb ik geen vergelijkbare cijfers voor de Nederlandse situatie. Het is wel van groot belang te weten dat high school training hetzelfde is voor iedereen in Amerika. In Nederland vindt eigenlijk al op de basisschool de selectie plaats die in Amerika pas veel later gebeurt.

De leerlingen doen ook geen nationaal eindexamen. Er bestaat wel een test, de zogenaamde SAT test (scholastic aptitude test), maar die is niet verplicht. Daarom vindt er een toelatingsprocedure plaats als je verder gaat studeren, terwijl men hier met het eindexamen atheneum of gymnasium meteen toegelaten wordt tot de universiteit.

Ik denk dat ik heel generaliserend zou kunnen zeggen dat het Nederlandse voortgezet onderwijs zwaarder is dan in Amerika. De leerlingen die met een high school exchange programma hebben meegedaan, ervaren meestal dat zij met gemak kunnen meekomen binnen het Amerikaanse systeem.

De Nederlandse leerling moet op veel jongere leeftijd kiezen. Er wordt op 12 jarige leeftijd een keuze gemaakt die zeer bepalend is en vervolgens op 16 jarige leeftijd een volgende keuze voor het profiel dat min of meer je carrière verder zal bepalen.

In Amerika ga je je pas veel later specialiseren. Voor je 18e jaar is daar nog geen sprake van en krijgt iedereen een hele brede opleiding. Bovendien is de benadering van de leerling totaal anders. Er wordt veel aandacht besteed aan citizenship, persoonlijke ontwikkeling en sport. Er zijn veel buitenschoolse activiteiten. In Amerika speelt de school een zeer belangrijke rol in het leven van de leerlingen, terwijl in Nederland het sociale leven van de leerling zich veel meer buiten de school afspeelt.

Het gedecentraliseerde karakter is nog veel sterker in het hoger onderwijs. Er zijn ongeveer 5000 colleges en universiteiten, zowel private als public die ieder hun eigen toelatingseisen hebben. Een van de grote verschillen is wel de financiering van met name het universitaire onderwijs in Amerika. De banden tussen het bedrijfsleven en de universiteiten zijn vaak heel sterk. Bovendien onderhouden veel universiteiten een blijvend contact met hun alumni, die op hun beurt weer veel financieel bijdragen aan hun almaters. In Nederland is er nauwelijks sprake van een dergelijke traditie.

Iedereen kent de wilde verhalen over de hoge kosten om te studeren in Amerika. Er zijn inderdaad hele dure universiteiten, dat zijn de private universities, maar er zijn ook state universities die goedkoop en heel goed zijn. Aan een private university kan men fees vinden van 15.000 tot 20.000 dollars. Toch is het een mythe te denken dat daardoor de duurdere private universities ontoegankelijk zijn. Men wordt namelijk aangenomen op kwaliteit en daarna wordt er pas gekeken naar de financiering. Hier in Nederland word je met je eindexamendiploma aangenomen, terwijl je in Amerika je uiterste best moet doen om toegelaten te worden. Iedereen probeert ook op de beste universiteiten te komen, want het maakt wel degelijk uit waar je gaat studeren. Over het algemeen zoekt de Amerikaanse student naar de beste kwaliteit, of in ieder geval de universiteit met de

beste reputatie. Omgekeerd zoeken Amerikaanse universiteiten ook naar de beste studenten, want als je die binnenhaalt stijgt je reputatie. Hetzelfde geldt voor de docenten, of zoals wij zeggen de "faculty." Ook hierbij zorgt de concurrentie ervoor dat je om te overleven kwaliteit in huis moet hebben.

Het vergelijken van salarissen levert overigens enorme verschillen op en tijdens de voorbereiding van deze lezing werd ik zelfs verrast door sommige cijfers. Het hoogste salaris plus benefits werd ontvangen door een president van Williams College, een klein private college. In 1998-99 bedroeg het \$ 878,222! Uiteraard is dit niet een normaal salaris, maar een uitzondering.

Alle universiteiten hebben ook totaal verschillende programma's en daarom is het soms moeilijk voor buitenlandse studenten hun weg in deze onderwijsjungle te vinden. Ook de namen "college" en "university" die door elkaar gebruikt worden leveren wel eens spraakverwarring op. Een typisch Amerikaans college biedt meestal uitgebreide programma's van 4 jaar in wat wij noemen social sciences and humanistic studies, waar studenten tussen de 18 en 22 jaar een bachelor degree in the arts of sciences halen. Een universiteit daarentegen biedt naast een undergraduate programma, een graduate programma. Meer en meer studenten halen tegenwoordig een advanced degree (master's degree) omdat men op de arbeidsmarkt met een bachelor's steeds minder goed uit de voeten kan. Door de structuur van het Amerikaanse onderwijs heeft men ook weinig specialisatie gehad in het bachelor's programma. Op de huidige arbeidsmarkt kan men nu beter een advanced degree of zelfs en Ph.D. hebben.

Een ander verschil zijn de tweejarige community colleges en de vierjarige liberal arts colleges. De community colleges zijn in de eerste plaats gericht op beroepsopleidingen en enigszins vergelijkbaar met de ROC's in Nederland, de regionale opleidingscentra. Het liberal arts college is een puur Amerikaans fenomeen. Het kan een beroepsopleiding zijn, maar ook voorbereidende jaren voor iemand die medicijnen wil gaan studeren. Meestal zijn deze colleges echter niet het beste dat Amerika op onderwijsgebied te bieden heeft.

Nog een belangrijk aspect van het hoger onderwijs in Amerika is de overdraagbaarheid van je cijfers, je "credits." Er is in theorie een grotere mobiliteit. Je kunt in principe aan de ene universiteit beginnen, je cijfers meenemen naar de volgende en uiteindelijk je titel behalen aan een derde universiteit. De mobiliteit tussen de diverse faculteiten is heel groot. Het is heel normaal om door de hele universiteit heen te "shoppen."

Als ik aan jullie vraag wie hier aan een andere universiteit in Nederland heeft gestudeerd of wil gaan studeren, of wie er pendelt tussen faculteiten, ben ik benieuwd hoeveel vingers ik omhoog zie gaan. In Amerika is dat heel gewoon.

Maar ook de diversiteit in de programma's wijkt af van het Nederlandse systeem: je kunt bijvoorbeeld een bachelor in art history doen en vervolgens een MBA halen. Wellicht zullen de veranderingen die nu op stapel staan in Nederland ertoe bijdragen dat er ook hier een grotere mobiliteit en diversiteit zal ontstaan waardoor studenten min of meer kunnen gaan "shoppen" en zo het beste onderwijs proberen te "kopen." Ik heb gelezen

dat vaak de "gezelligheid" het belangrijkste criterium is bij de keuze van universiteit voor de Nederlandse student.

In Amerika is de algemene deelname aan het hoger onderwijs al decennia lang hoog. In Nederland is pas in de 70er jaren het hoger onderwijs toegankelijker geworden voor alle groepen van de samenleving.

Datzelfde proces heeft ook plaatsgevonden wat betreft de deelname van vrouwen in het hoger onderwijs. In beide landen studeren nu meer vrouwen dan mannen, maar in Nederland is daar bijna geen afspiegeling van te zien in aantallen docenten en in het management. Het aantal vrouwelijke hoogleraren in Nederland is erg laag. Ik heb zelfs gehoord dat Nederland daarmee gelijk staat aan Botswana. In Amerika zien wij een geheel ander beeld. Vrouwen zijn ruim vertegenwoordigd in alle lagen van de academische wereld.

Volgens het U.S. Census Bureau had in 1996 23 procent van de Nederlandse bevolking tussen 25 en 64 een universitaire of hbo-opleiding. In de VS was dat 26 procent.

Dat brengt mij op een ander groot verschil: er is heel lang verzet geweest in Nederland tegen kwaliteitsvergelijking. Alle universiteiten zijn hier zogenaamd gelijk. Dat is natuurlijk onmogelijk. En langzamerhand gaat men ook hier steeds meer uitspraken doen over de kwaliteit van het onderwijs. Elsevier publiceert nu jaarlijks een lijst van de beste universitaire opleidingen in Nederland. In Amerika bestaat deze gewoonte al heel lang. En natuurlijk kun je een discussie houden over de criteria die gebruikt worden om de kwaliteit te bepalen, maar feit is dat concurrentie binnen het onderwijs van groot belang is en er tevens voor zorgt dat men alert blijft.

Ik heb eerder een generaliserende opmerking gemaakt over de zwaarte van het voortgezet onderwijs. Nu zou ik dat wederom willen doen, maar dan om te zeggen dat het mijn indruk is dat er in het algemeen harder gewerkt wordt aan Amerikaanse colleges en universiteiten. Uiteraard moet er een inhaalslag gemaakt worden na de high school in vergelijking met de Nederlandse student die arriveert aan de poort van de universiteit, maar ik kan jullie verzekeren dat er hard gewerkt wordt. Van Amerikaanse gast professoren hier heb ik meer dan eens gehoord dat zij verbaasd waren over de bureaucratistische houding van de studenten. Het schijnt dat zij precies het aantal bladzijden tellen dat zij moeten lezen en ook de uren die zij moeten werken voor een bepaald vak. Je zou verwachten dat leergierigheid en nieuwsgierigheid het winnen. Dat is een houding die niet samengaat met de aard van academisch onderwijs. In Amerika tref je dat veel minder aan. Natuurlijk is dit een generalisatie, want ook in Amerika zijn er volop luie studenten en slechte docenten enzovoort, maar de algemene trend is te proberen er alles uit te halen.

Ik zou ook willen stellen dat er door het jaar heen meer druk staat op de Amerikaanse student (denk aan mid-term papers) en niet alleen in tentamenperiodes. Ik ben soms ook verbaasd over het aantal herkansingen dat hier is toegestaan.

In de VS is het heel gebruikelijk dat studenten een baantje hebben om hun studie te financieren. Ik heb ontdekt dat dat ook steeds meer het geval is in Nederland. Maar de Nederlandse student blijft ook weer langer bij zijn ouders wonen. Er wordt dan ook gezegd dat de Nederlandse jeugd steeds vroeger volwassen wordt, maar steeds later zelfstandig. In Amerika gaat iedere student weg bij zijn ouders. Vaak ga je voor het eerst ver weg van huis. Je gaat natuurlijk wel op campus wonen en je deelt je kamer met een of twee andere studenten, maar dit zijn voor iedereen zeer belangrijke vormende jaren.

Veel universiteiten stellen ook als eis dat je betrokken bent bij extra curricular activities en dat bijvoorbeeld community work of een of andere vorm van voluntary work (public service) onderdeel van je programma is. Kortom het Amerikaanse campusleven is een wereld op zich die in Nederland niet bestaat, met alle voor en nadelen van dien.

Een betrekkelijk nieuw fenomeen in Nederland, maar al volkomen ingeburgerd in Amerika, is de internationalisering van het onderwijs. Jullie hebben vast wel eens gehoord van het Fulbright programma. Een universitair uitwisselingsprogramma dat in 1946 opgezet is door Senator Fulbright. Hij was ervan overtuigd dat het kennis maken met andere landen, culturen en talen het begrip voor elkaar in de wereld zou vergroten en rampen zoals de Tweede Wereldoorlog zou kunnen voorkomen. Ik deel deze gedachte volledig. Vele studenten en scholars nemen tot op de dag van vandaag deel aan dit fantastische programma. De Netherlands America Commission for Educational Exchange (NACEE) in Amsterdam kan jullie alles vertellen over het Fulbright programma en andere uitwisselingsprogramma's met Amerika.

Veel Amerikaanse universiteiten hebben "study abroad" programma's, in het kader waarvan ook studenten naar Nederland worden uitgezonden. Amerika blijft echter al vele jaren de populairste bestemming voor buitenlandse studenten, ook voor Nederlandse. Er studeren jaarlijks rond de 1800 Nederlandse studenten aan Amerikaanse universiteiten, undergraduate, graduate en post-graduate studies. Voor velen is het Amerikaanse hoger onderwijs ook die ticket naar de American Dream, of zoals sommige Nederlandse onderzoekers beweren: in Amerika vind je de top en is er minder sociale controle. In de Nederlandse cultuur wordt het uitstijgen boven anderen minder aangemoedigd. Voor bevlogen onderzoekers is dat een belemmering. In Amerika zijn uiteraard ook slechte universiteiten, maar men vindt er ook de top.

Europese integratie maakt internationalisering onontbeerlijk voor de marktpositie van de Nederlandse student. Ik hoorde dat er tegenwoordig veel studenten uit Duitsland, met name uit Münster, in Twente komen studeren als gevolg van het "internationaliseren op de fiets" dat door oud minister Ritzen gestart is. Het blijkt dat de studenten uit het buitenland zich onderscheiden van de Twentse doordat ze nog met brandend achterlicht rondfietsen ?

Aan het begin van mijn lezing zei ik dat het onderwijs vooruit zou moeten lopen of op zijn minst gelijke tred moet houden met de maatschappelijke ontwikkelingen. Wat vraagt de huidige kenniseconomie van jullie?

- Iemand die op veel plaatsen ingezet kan worden
- Een sterk analytisch vermogen
- Iemand die goed kan schrijven
- Technische bekwaamheid

Zorgt het universitaire onderwijs in Nederland en Amerika hiervoor?

Na deze absoluut niet volledige vergelijking tussen beide systemen, zou ik de conclusie willen trekken dat de grotere flexibiliteit van het Amerikaanse systeem voordelen biedt op de huidige global labor market.

Mijn indruk is dat het Nederlandse systeem in Amerikaanse richting schuift, uiteraard met behoud van haar eigen cultuur. En is dat niet het mooiste wat er kan gebeuren? Je wisselt "best practices" uit, maar je behoudt tevens je eigen identiteit.